

// הקדמה

יפה השעה, ערב חג השבועות, החג בו אנו קוראים במגילת רות, לבחון את הליך הגיור במדינת ישראל. בשנה החולפת הצליחה עמותת 'עתים' להגיע להישגים משמעותיים, שהביאו לשיפור ניכר ביחס הממסד הישראלי כלפי גרים מהארץ ומהעולם. חלק השיפורים הושגו בעזרת שיח ושיתוף פעולה עם המשרד לשירותי דת, הרבנות הראשית לישראל ורשויות המדינה, בעוד שבחלק מהמקרים נעשה שימוש בפעילות ציבורית ומשפטית. בין היתר, לאחר גיבוש מתווה משותף של 'עתים' עם המשרד לשירותי דת לרישום גרים לנישואין, קבע בית המשפט העליון כי "המדינה מכירה בחובתם של רבנים רושמי נישואין להכיר בגיורים שנעשו במסגרת ממלכתית, וזאת ללא כל צורך בבדיקה נוספת של יהדותם של הבאים להירשם לנישואין".¹ החלטה זו, לצד שיתוף פעולה בין 'עתים' והמשרד לשירותי דת בטיפול בקשיים נקודתיים, תאפשר לאלפי מתגיירים להירשם לנישואין מבלי להיתקל ביחס מפלה ומשפיל מצד רשמי הנישואין. נוסף על כך, בעקבות דרישת 'עתים' להסדיר את ההכרה של רשות האוכלוסין וההגירה בגיורים אורתודוכסים שנערכו בחו"ל, הבטיח שר הפנים חה"כ גדעון סער לפרסם הנחיות חדשות לעניין הכרה בגיורים מבלי לפגוע בפרטיותם ובכבודם של המתגיירים.

עדיין נותרה מלאכה רבה. מספר המתגיירים נמצא בשנים האחרונות בירידה, מכשולים ביורוקרטיים מכבידים על המבקשים להתגייר וקיימות בעיות חמורות בהכרה בגיורים אורתודוכסים בחו"ל ובגיורים שנערכו במסגרות עצמאיות בישראל. נוסף על כך, ההתנהלות השערורייתית של ועדת חריגים לגיור ממשיכה להקשות על אלפי אזרחים זרים, שמבקשים להתגייר במדינת ישראל לאחר שנפשו נקשרה ביהדות. לאור מדיניות זו, המותירה אלפי מועמדים לגיור ללא מוצא, נאלצה 'עתים' לעתור פעם נוספת לבג"ץ בדרישה להסדיר את ההכרה בגיורים אורתודוכסים הנערכים בשטחה של מדינת ישראל.² כמו כן, ראה מבקר המדינה צורך לבדוק את התנהלותו של מערך הגיור ושל ועדת חריגים לגיור. מסקנות הבדיקה צפויות להתפרסם במסגרת דו"ח מבקר המדינה ב-8 במאי 2013.

מעל הכל מרחפת העובדה כי מאז סיום הרב חיים דרוקמן את תפקידו בתחילת שנת 2012, לא אויש תפקיד ראש מערך הגיור ואת התפקיד ממלא באופן זמני הרב יצחק פרץ. התקופה שחלפה מאז פרישתו של הרב דרוקמן הייתה זמן מספק די והותר לאיתור ומינוי מועמד ראוי לתפקיד, שיטפל בסוגיות הרבות והמורכבות הקשורות להליכי הגיור בישראל. למרות זאת, רק בדצמבר 2012 פורסם מכרז לאיתור מועמדים לתפקיד וזאת בסמוך לסיום כהונתם של הרבנים הראשיים לישראל, המשמשים גם כחברי הועדה לאיתור מועמדים. יש להקפיד כי תפקיד חשוב זה יאויש על ידי אדם המסוגל להתמודד עם הסוגיות החשובות הנוגעות להליכי הגיור, מבלי שהמינוי יהיה נגוע בשיקולים פוליטיים ואישיים.

אנו מאמינים כי אהבת הגר עומדת בסלע קיומינו כמדינה יהודית ודמוקרטית ומקווים כי השנה הקרובה תביא תקווה חדשה למתגיירים בארץ ובעולם ופתרונות לסוגיות השונות הנמצאות על סדר היום.

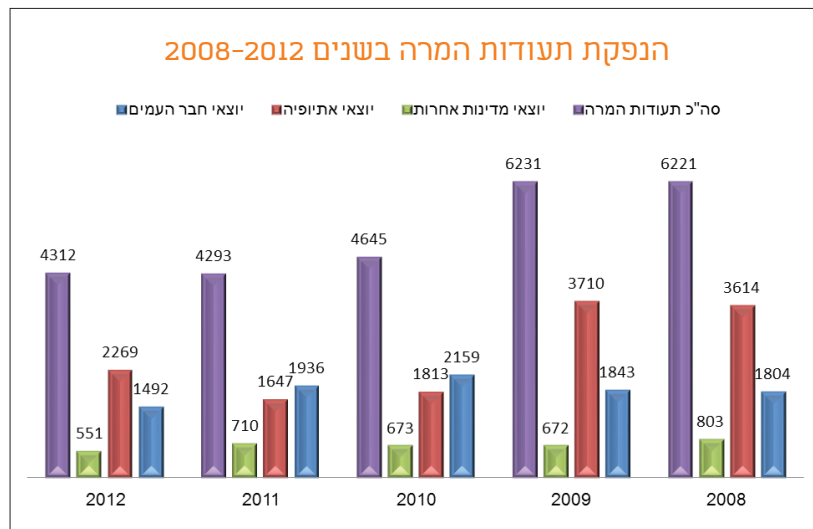
בברכת חג שבועות שמח,

עו"ד אלעד קפלן, ממונה מדיניות ציבורית ומשפטית | נעמה סרי-לוי, רכזת מרכז הסיוע | צוות 'עתים'

// כמה מתגיירים?

על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בראשית שנת 2013 מנתה אוכלוסיית חסרי הדת בישראל כ-318,000, שהם כארבעה אחוזים מתושבי מדינת ישראל.³ במהלך שנת 2012 נולדו כ-2400 תינוקות שהוגדרו על ידי משרד הפנים כחסרי דת⁴ והלכו לעולמם כ-1400 חסרי דת.⁵ התחזית היא שעד שנת 2030 יתווספו לאוכלוסיית חסרי הדת בישראל עוד כ-100,000 תושבים.⁶

על אף הריבוי הטבעי של אוכלוסיית חסרי הדת בישראל ועל אף התחזית לריבוי משמעותי של חסרי הדת בשנים הקרובות, בשנתיים האחרונות ישנה ירידה במספר המתגיירים. על פי נתוני אגף הגיור לשנת 2012 עולה שבשנה החולפת הייתה ירידה של כ-23% בשיעור המתגיירים יוצאי חבר העמים וירידה דומה בשיעור המתגיירים יוצאי מדינות אחרות (שאינם יוצאי אתיופיה). לעומת זאת, שיעור המתגיירים יוצאי אתיופיה עלה בבכ-38%, אולם נתון זה מושפע בעיקר מקצב עלייתם של העולים מאתיופיה, מכיוון שהגיור הוא חלק מתהליך הקליטה שלהם בישראל. הירידה בכמות המתגיירים יוצאי חבר העמים ומדינות נוספות בשנה החולפת היא עובדה מדאיגה, שכן היא מתווספת לירידה של כ-10% בשיעור המתגיירים יוצאי חבר העמים בשנת 2011.

בשנת 2012 התגיירו במערכת הגיור הצבאית 682 חיילים, ירידה של כ-16% לאחר רצף של ארבע שנים בהם שמר מסלול זה על יציבות יחסית. יש להביא בחשבון את ההתקפות על מערך הגיור הצבאי שהתרחשו במהלך שנת 2011 ושללו בהד תקשורת רב.

הליך הגיור בישראל פתוח אך ורק לאזרחים ישראלים, אולם ישנם גם בעלי אזרחות זרה המבקשים להתגייר בישראל. זאת בשל העדר גיור מוכר בארצם או בשל קשר וחיים משותפים עם בן זוג ישראלי ורצון משותף להקים משפחה יהודית. הנתינים הזרים המבקשים להתגייר בישראל נדרשים להגיש בקשה לועדת חריגים, הפועלת על פי דרישות סף בהנחיית משרד הפנים שנכנסו לתוקף בשנת 2011. במהלך 2012 הוגשו לועדה 584 בקשות לאישור הליך גיור בישראל, לעומת 493 בשנת 2011, עלייה של כ-18%. לעומת זאת, מספר המתגיירים בעלי אזרחות זרה ירד בשנת 2012 בכ-23%, מ-226 מתגיירים בשנת 2011 ל-174 בשנת 2012. נתונים אלה מלמדים כי כשני שלישים מן הבקשות שהוגשו לועדה בשנת 2011 - נדחו.

3 הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אוכלוסיית ישראל ערב יום העצמאות ה-65 – הודעה לעיתונות, 14.4.13, http://www.cbs.gov.il/reader/newhodaot/hodaa_template.html?hodaa=201311097
 4 על פי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הירחון הסטטיסטי לישראל מרס 2013, תנועה טבעית, לידות חי, <http://www.cbs.gov.il/publications13/yarhon0313/pdf/c1.pdf>
 5 על פי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הירחון הסטטיסטי לישראל מרס 2013, תנועה טבעית, פטירות, <http://www.cbs.gov.il/publications13/yarhon0313/pdf/c1.pdf>
 6 הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, תחזית אוכלוסיית ישראל עד 2030 – הודעה לעיתונות, 25.3.08, http://www.cbs.gov.il/reader/newhodaot/hodaa_template.html?hodaa=200801056

על פי נתוני אגף הגיור ואולפני הגיור, למעלה ממחצית מהמתגיירים הם בגילאים 13-30. רבע מכלל המתגיירים הם ילדים מתחת לגיל מצוות. כ-2% הם מבוגרים מגיל 61 ומעלה. ציבור הנשים מהווה את הרוב המוחלט של המתגיירים בישראל – כ-78% אחוזים מכלל המתגיירים. בחלק מאולפני הגיור, מגיע ציבור הנשים לכ-90% מכלל הלומדים לגיור. במהלך השנה האחרונה נפתחו כ-300 תיקי נישואין למתגיירים במסגרת אגף הגיור.

// איפה מתגיירים?

בישראל פועלים חמישה בתי דין מיוחדים לגיור במסגרת אגף הגיור במשרד ראש הממשלה: חיפה והצפון, תל אביב והמרכז, ירושלים והאזור, קרית גת והדרום ובית הדין לגיור קטינים בירושלים. בבתי דין אלו מועסקים בסך הכל 29 דיינים הפועלים ב-16 הרכבים מדי שבוע במחוזות השונים ועוד 3 הרכבים צבאיים. על פי נתוני אגף הגיור לשנת 2012, מתוך סך המתגיירים בשנה זו, 68% אחוזים מהמתגיירים עברו בהצלחה את בית הדין בדיון הראשון ועוד 22% בדיון השני. רק 10% מהמתגיירים באותה שנה התגיירו לאחר הדיון השלישי ומעלה. בבתי הדין הרבניים מתגיירים מדי שנה רק עשרות בודדות, מספר זניח ביותר ביחס להיקף הגיורים בישראל.⁷

// איך מתגיירים?

חלק משמעותי ביותר בהליך הגיור הוא הלימודים באולפני הגיור השונים. במהלך הקורסים לומדים המתגיירים על אורח החיים היהודי, שבת וחגים, מערכת המצוות, ההיסטוריה היהודית, ערכים יהודיים וכן הלאה. אגף הגיור במשרד ראש הממשלה אחראי על מסגרות הלימוד וההכנה לגיור, תוכן הלימודים והתקצוב והתמיכה הכלכלית בהן. מסגרות הלימוד פרוטות בכל רחבי הארץ ופועלות בעיקר בשפה העברית, הרוסית והאמהרית, אך גם בצרפתית, אנגלית וספרדית. המכון ללימודי היהדות, המשווין לסוכנות היהודית, פועל כגוף הביצועי של אגף הגיור. גוף זה הוקם בהחלטת ממשלה ולאור מסקנות ועדת נאמן. במהלך שנת 2012 נפתחו במסגרת המכון ללימודי היהדות 70 כיתות אזוריות. כמו כן, אחראי המכון ללימודי היהדות על קורסי ההכנה הצבאיים לגיור – 'נתיב' וסמינרי ההמשך. גוף נוסף המפעיל כיתות הכנה לגיור הוא משרד החינוך באגף לחינוך מבוגרים, המפעיל, בין היתר, כיתות לימוד במסגרת עמותות שונות כמו שבי ישראל ואור תורה. מעבר לשני גופים אלו, פועלות מספר עמותות הנתמכות כלכלית על ידי אגף הגיור, בהן: עמי (אור עציון), מכון מאיר ומכון אורה, מחניים ואחינועם. עמי הוא הגוף הנתמך להכנה לגיור הגדול ביותר ובמסגרתו לומדים כ-1,000 תלמידים ב-34 כיתות, וקרוב ל-100 קבוצות גיור אישי. סך הכל, במהלך שנת 2012 נקלטו בכל מסגרות הלימוד למעלה מ-6,900 תלמידים, בהם בני זוג של מתגיירים, רובם במרכז הארץ.

// הדרך לגיור

* על פי נהלי העבודה בבתי הדין המיוחדים לגיור שנקבעו בשנת 2011.

7 על פי ההסכמים הקואלציוניים עם מפלגת הבית היהודי, צפוי האגף לעבור מידי משרד ראש הממשלה לידי המשרד לשירותי דת.

8 פלורה קוך דבידוביץ', היקף הגיורים והמרות הדת מיהדות לדתות אחרות בישראל, מרכז המחקר והמידע, הכנסת, מאי 2012. <http://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m03129.pdf>

// תקציר

מכשולים ביורוקרטיים שונים במערך הגיור מוסיפים חסמים בפני המבקשים להתגייר: המענה הטלפוני פעיל רק בשעות הבוקר, במחוז ירושלים תפקיד רכז המחוז אינו מאויש ושינוי סדרי העבודה במערך הגיור מרתיעים חלק מהמבקשים להתגייר. יצוין כי בשנים האחרונות חלה ירידה במספר המתגיירים וזאת למרות שישנם מאות אלפי חסרי דת בישראל. ייתכן כי מכשולים ביורוקרטיים אלו מהווים את אחד הגורמים לכך.

// רקע המוקד הטלפוני

- על אף האמירה הציבורית להגביר את הנגישות של מערך הגיור למתגיירים, המוקד הטלפוני של אגף הגיור פעיל במשך ארבע שעות בלבד, בין השעות 9:00 ל-13:00.
- המוקד הטלפוני הוא שמהווה את מקור המידע והקשר הישיר והמוסמך של המעומדים לגיור והמתגיירים – בהווה ובעבר – עם בתי הדין המיוחדים לגיור. מוקד זה אחראי על מתן מידע על הליך הגיור ועל אולפני הגיור, תיווך בין פונים והפנייתם לבית הדין הרלוונטי, פתיחת תיקים חדשים שלא באמצעות אולפני הגיור, קבלת פניות ממתגיירים על תיקיהם, הנפקת תעודות ההמרה וטיפול בבקשות מועמדים לועדת חריגים. ללא פגישה הנקבעת מראש, כלל לא ניתן להגיע לבתי הדין המיוחדים לגיור ואין להם שעות קבלת קהל.
- מצופה כי מוקד טלפוני המשרת אלפי אנשים בשנה, יעבוד יותר מארבע שעות ביום ויהיה זמין לכל המעוניינים. זאת במיוחד לאור ביטול האפשרות לפנות באופן ישיר לבתי הדין ולשליחי בית הדין המטפלים בתיק.
- **תגובת אגף הגיור:** המוקד הארצי פועל כיחידה המעסיקה מנהלת מוקד ושבעה עובדים נוספים. בחציו השני של היום, לאחר שעות המענה הטלפוני, עוסק הצוות בטיפול בתיקים, בפניות ובשיבוץ המתגיירים למקוואות, בריתות וחתונות.

רכז מחוז ירושלים

- מאז ראשית שנת 2013 תפקיד רכז המחוז בבית הדין בירושלים אינו מאויש. רכזי המחוזות בבתי הדין בקרית גת, תל-אביב וחיפה ממלאים במשותף את מקומו ונפגשים לסירוגין עם המועמדים לגיור. העדרו של רכז קבוע בירושלים מפריע לסדר התקין ולהתנהלות בתי הדין, להכנת התיקים לקראת דיוני בית הדין וועדת חריגים ולקשר השוטף והיומיומי עם בית הדין.
- תפקידו של רכז המחוז להיפגש עם המועמדים לגיור במקרים מיוחדים, עם מועמדים שאינם לומדים באולפני גיור ועם מועמדים שאינם אזרחי ישראל. לפיכך, חשוב שבכל בתי הדין לגיור משרת רכז המחוז תהיה מאוישת דרך קבע כדי שלא ייווצר עומס על המערכת וכדי שהמועמדים לגיור ידעו כי יש להם כתובת קבועה בבתי הדין איתה הם יכולים ליצור קשר.
- אין זו הפעם הראשונה שתפקיד הרכז אינו מאויש כראוי. באוגוסט 2011 מונתה רכזת מחוז לבית הדין בתל אביב לאחר תקופה של כשלוש שנים בהם לא היה רכז קבוע, אלא רק ממלא מקום שעבד גם בירושלים וגם בתל אביב. לפיכך, גם כאשר היה רכז בירושלים במשך השנים שחלפו, הוא היה משותף לשני מחוזות.
- תפקיד רכז המחוז מאויש על ידי מי שזכה במכרז לתפקיד זה מטעם נציבות שירות המדינה לאחר שעמד בדרישות ובמבחנים. אין סיבה שלא יערך מכרז כראוי ובהקדם.

פגישות מקדימות עם בית הדין

- גורם נוסף המהווה מכשול בפני מתגיירים רבים הוא השינוי בהליך הגיור, שנקבע בנהלי העבודה החדשים משנת 2011, לפיו לאחר חודשיים של לימודים בלבד יתקיים מפגש ראשון של המתגייר עם בית הדין המיוחד לגיור. לדברי אגף הגיור, מטרת הפגישה היא להוריד את מידת חששם של המתגיירים מן המפגש עם בית הדין בסיום התהליך, וכן לאפשר לדיינים לפגוש ולהכיר את המתגייר כבר בתחילת לימודיו.
- עם זאת, משיחות שערכנו עם גורמים שונים באולפני ההכנה לגיור עולה כי הפגישה הראשונית עם רכזי הגיור בבתי הדין מרתיעה את המתגיירים וגורמת להם לפרוש מאולפן הגיור ולהפסיק את הליך הגיור.

- יצויין כי חודשיים לאחר תחילת הקורס, עוד לא מכיר המתגייר את ה'שפה' בה מדברים הדיינים. משמעות קבלת עול מצוות ושמירת המצוות אינה ברורה דיה וקביעתם של הדיינים שלא יתכן גיור ללא שמירת מצוות מרחיקה את המתגייר, דבר שחודשיים ספורים לאחר מכן מתקבל אצל רוב המתגיירים כמובן מאליו.
- **תגובת אגף הגיור:** מבדיקה שערכנו, המפגש המוקדם עם בית הדין אינו מהווה בעיה. בפגישה המקדימה של המתגייר עם בית הדין יש תועלת רבה ומטרת הפגישה היא להפחית באמצעות ההכרות המוקדמת עם בית הדין את החשש ממעמד בית הדין בתום הליך הגיור. כמו כן, הפגישה מאפשרת לדיינים להתרשם מהתקדמות המתגייר בזמן שעבר מאז תחילת התהליך.

// פתרון עתים

ההחלטה להתגייר דורשת משאבים נפשיים רבים וכרוכה בהשקעת זמן רב. אי לכך, יש לפעול לצמצום ההליכים הביורוקרטיים המיותרים ולהסרת חסמים ומכשולים, שאינם נדרשים לפן המהותי של הגיור. אנו מאמינים כי הגברת הנגישות של אגף הגיור, והטמעת הצורך בבקרה ובהתייעלות, יוכלו לתרום לבליימת מגמת הירידה במספר המתגיירים.

////////// סוגיה ב': מדיניות הדלת הסגורה של ועדת חריגים לגיור

ועדת חריגים לגיור (להלן – הועדה), שהיא ועדה משותפת לרבנות הראשית ולמשרד הפנים, דנה בבקשות גיור של נתינים זרים המבקשים להתגייר במערך הגיור הממלכתי בישראל. עם זאת, מזה זמן רב מתריעה עמותת 'עתים' על מחדלים רבים בפעילותה של הועדה, ביניהם אי סדרים וסרבול באופן עבודתה, העדר שקיפות מול המועמדים לגיור, קריטריונים בלתי סבירים המוערמים על המתגיירים ודחיית בקשות ללא נימוק באופן שאינו מאפשר הגשת ערעור. בבסיס הדברים להלן ניצבת שאלת סמכותה של הועדה לדחות על הסף דיון בבקשות של נתינים זרים המבקשים להתגייר בישראל ללא כל נימוק או אפשרות לערער על ההחלטה.

// תקציר

· בהחלטת ממשלה מס' 4287 מיום ה-9 באוקטובר 2005 נקבע כי בתי הדין המיועדים לגיור יפעלו על פי כללי דיון שיקבעו על ידי הרב הראשי לישראל המכהן כנשיא בית הדין הרבני הגדול. עוד נקבע כי כללים אלו יסדירו את סדרי הדיון בבתי הדין המיוחדים לגיור, לרבות קביעת ערכאת ערעור, אשר תדון בערעורים על החלטות בתי הדין המיוחדים לגיור. לפי החלטת הממשלה נקבעו כללי הדיון בבקשות לגיור, תשס"ו-2006 (להלן – הכללים).

// רקע

· בכללים נקבע כי לא ייפתחו הליכי גיור לנתיני זר, אלא בנסיבות מיוחדות. נסיבות אלו לא פורטו בכללים ואין דרך לעמוד על טיבם. ממקרים רבים שטופלו על ידי מרכז הסיוע של 'עתים' עולה כי נסיבות אלו מפורשות בצמצום רב על ידי הועדה, ששבה ומוסיפה הגבלות על נתינים זרים המבקשים להתגייר.

· במאי 2011 נקבעו נהלים עבור פעילות הועדה לפיהם הועדה תקבע לעצמה את כללי התנהלותה ואת תנאי הסף להגשת בקשה ולדיון בה. לפי הסדר זה, הועדה עצמה מקבלת סמכות לקבוע את הדין המהותי על פיו היא פועלת. בסעיף 5 לנהלים החדשים נקבע כי רכזת הועדה, שהיא בעלת סמכות אדמיניסטרטיבית בלבד, רשאית לדחות על פי תנאי סף בקשות המתקבלות מסוגים שונים של נתינים זרים (ביניהם זר במעמד ב/1 ותושב ארעי מסוג א/5) מבלי שנבחנת הבקשה לגופה.

· בדו"ח ביקורת בנושא מערך הגיור, שפרסם נציבות שירות המדינה בניסן התשס"ח – אפריל 2008, נקבע כי בראש הועדה יש להעמיד דיון שהוא גם משפטן ברמה של שופט שלום. כמו כן, נקבע שעל היועץ המשפטי לממשלה, יחד עם הרב הראשי לישראל, לקבוע הנחיות משפטיות ושיש לקיים מנגנון ערעור שאינו פנייה מחודשת לאותה ועדה. מסקנות אלו מעולם לא יושמו.

· בשנת 2011, בעקבות התלונות הרבות, קבע מבקר המדינה כי יבחן את התנהלות מערך הגיור והועדה. פרסום מסקנות הביקורת צפוי להתבצע לאחר פרסום דו"ח זה, ב-8 במאי 2013.

· כתוצאה מהתנהלות הועדה אף נפגעו אולפני הגיור. לטענת אולפן הגיור בקבוצת יבנה, שנסגר לאחרונה, משרד הפנים אינו מחדש או מאריך את הויזות של התלמידים המועמדים לגיור, שאף נדרשים להמתין שנה ואף שנתיים עד לפגישה עם הועדה. כתוצאה מכך המועמדים לגיור חוו תסכול ואכזבה גדולה ובחרו לעזוב את הליך הגיור.

לסיום יצוין כי בעוד ראוי למנוע את הפיכת הגיור לאמצעי קל לקבלת מעמד קבע במדינת ישראל, אין זה סותר את החובה לפגוש את המועמד לגיור ולהתרשם מכוונותיו מבלי לדחות את בקשתו על הסף ללא דיון באופן שאינו מידתי. פסילת מועמדותם של המבקשים להתגייר על הסף יוצרת מצב בו רבים מהם אינם יכולים להקים משפחה יהודית, על פי אמונתם, במשך שנים רבות (העיכוב יכול לנוע בין שלוש שנים לקרוב לשש שנים). נקודת המוצא כי כל מי שאינו תושב קבע או אזרח חשוד בכך שהוא מתגייר אך ורק לשם קבלת אזרחות מתוקף חוק השבות, שגויה ביסודה ועושה עוול לרבים מן המבקשים להתגייר הנמנעים מלהקים משפחה בדרך שאינה על פי ההלכה היהודית.

ועדת חריגים תחויב לפעול, כשמה, לבחינת מקרים חריגים. אי לכך, היא לא תהיה רשאית לדחות בקשות על הסף ותתבקש לבחון כל בקשה לגופה. לראשות הועדה ימונה שופט או דיין וכן ייקבע נוהל המסדיר את הטיפול בבקשה תוך זמן סביר וערכאת ערעור על החלטות הועדה. יש לפרסם את הנוהל עבור מבקשי הגיור.

// פתרון
עתיים

סוגיה ג': אי-הכרה בגיורים של בתי דין עצמאיים לגיור

הגיור הממלכתי במדינת ישראל הוא גיור אורתודוכסי הנערך על ידי אגף הגיור. בעוד שגיורים קונסרבטיביים ורפורמיים הנערכים בארץ לבעלי מעמד בלבד מוכרים לצורך שינוי רישום הלאום במרשם האוכלוסין, הגיור האורתודוכסי הממלכתי הוא היחיד המוכר לצורך קבלת מעמד כיהודי במדינת ישראל מכוח חוק השבות וחוק מרשם האוכלוסין. לצד בתי הדין הממלכתיים לגיור פועלים בתי דין אורתודוכסים עצמאיים, שהגיורים שהם עורכים מוכרים לרוב על ידי בתי הדין הרבניים, אך לא על ידי רשות האוכלוסין וההגירה. הנושא נידון במספר תיקים בבג"ץ מאז שנת 2006, ביניהם עתירה שנאלצה להגיש עמותת 'עתיים' בעניין שני זוגות שלא הצליחו להביא להכרה אזרחית בגיורם.⁹

// תקציר

במדינת ישראל מתקיימים הליכי גיור במסגרת בתי דין ממלכתיים מיוחדים לגיור, שפועלים במסגרת אגף הגיור במשרד ראש הממשלה. בתחילת דרכם, בתי דין אלו נועדו לאפשר הליכי גיור ראויים ונגישים, אך במרוץ השנים התווספו סיבוכים ביורוקרטיים, המקשים על רבים מהמתגיירים, במיוחד כאלה שאינם אזרחים (בני זוג של ישראלים, תיירים ממדינות בהם אין מערכת גיור ועוד).

// רקע

משום כך, קמו במהלך השנים האחרונות מספר בתי דין עצמאיים לגיור, המאפשרים להתגייר גיור אורתודוכסי - על פי ההלכה היהודית. בין הרבנים המפעילים בית דין לגיור מסוג זה נמנים חלק מגדולי התורה של דורנו ובהם הרב נסים קרליץ, מחשובי רבני הציבור הליטאי-חרדי, הרב עדין אבן ישראל (שטיינזלץ), מחבר הפירוש לתלמוד הבבלי וחתן "פרס ישראל", והרב ישראל רוזן, ממייסדי מערך הגיור ודיין גיור בעברו.

בעוד אגף הגיור מסרב לגייר נתינים זרים ומעמיד מכשולים ביורוקרטיים בפני מתגיירים שנפשם נקשרה ביהדות, משרד הפנים אינו מאפשר הכרה בגיורים שנערכו על ידי בתי דין חיצוניים למערכת הממלכתית, גם כאשר בראשם עומדים גדולי הרבנים. הגיורים אינם מוכרים לא לצורך קבלת מעמד מכוח חוק השבות ולא לצורך רישום כיהודי מכוח חוק מרשם האוכלוסין. לאחרונה, לאור הנחיות משרד הפנים, מסרבת גם הרבנות הראשית להכיר בגיורים אלו לצורך נישואין בישראל, על אף שהכירה בגיורים דומים בעבר.

כך נוצר מצב בו אדם יכול לעבור הליך גיור שהנו תקף הלכתית, אך פסול לצורך קבלת אזרחות או רישום כיהודי במרשם האוכלוסין.

אותם מתגיירים הבוחרים לעבור גיור שלא באמצעות המערכת הממלכתית, בעיקר מסיבות ביורוקרטיות, קשרו את גורלם בגורל העם היהודי ואף על פי כן הם מנועים על ידי משרד הפנים מלהירשם כיהודים ולבנות את חייהם כיהודים במדינת ישראל.

הגיורים הנערכים בבתי הדין העצמאיים הם גיורים אורתודוכסים ותקפים הלכתית. אלו שעברו גיור בבתי דין עצמאיים בראשות גדולי הרבנים מעוניינים להיות חלק מהעם היהודי היושב בציון. ניתן להכיר בגיורים הללו

// פתרון
עתיים

9 בג"ץ 1396/13 עתיים נ' משרד הפנים

לאלתר, ללא שינויי חקיקה או נהלים, תוך שינוי מדיניות וקביעת קריטריונים אחידים להכרה בגיורים לצורך שבות ומרשם, בין אם הם נערכים בבתי דין ממלכתיים לגיור ובין אם הם נערכים בבתי דין עצמאיים ומוכרים, שפועלים בשטח כבר שנים רבות. בכך ישתוו מעמדם של המתגיירים בבתי דין עצמאיים בישראל למעמדם של מתגיירים בבתי דין עצמאיים בחו"ל, שיהדותם מוכרת לצורך שבות ומרשם.

סוגיה ד': אי-הכרה בגיורים אורתודוכסים שנערכו בחו"ל

// תקציר

על פי חוק השבות, אדם שהתגייר רשאי לקבל אזרחות במדינת ישראל. רשות האוכלוסין וההגירה (להלן – הרשות) מטפלת בגיורי חו"ל, אך עד ליום זה לא קיים נוהל רשמי המסדיר את אופן ההכרה בגיורים. בפועל, כאשר מדובר בגיור רפורמי או קונסרבטיבי, מתייעצת הרשות עם נציגי הזרמים בארץ. לעומת זאת, כאשר מדובר בגיור אורתודוכסי, נוהגת הרשות להתייעץ עם הרבנות הראשית, שאינה בקיאה במבנה הקהילות בתפוצות ומכירה רק במספר מצומצם של רבנים הפועלים בחסות גופים פוליטיים. כתוצאה מכך, גרי צדק רבים שהתגיירו בגיור אורתודוכסי בחו"ל, שלא בחסות אותם גופים רבניים, נתקלים בסבך בירוקרטיה ופעמים רבות אינם מוכרים על ידי הרשות לצורך קבלת מעמד במדינת ישראל. נוסף על כך, בחלק מהמקרים גרים שביקשו לעלות למדינת ישראל נחקרו על ידי פקידי משרד הפנים אודות אורחות חייהם האישיים והאופן בו הם שומרים מצוות, אך על פי שמידע זה הוא מידע אישי, שאינו רלוונטי לעניין ההכרה בתוקף הגיור.

// רקע

- כיום קיימים בתי דין אורתודוכסים רבים לגיור בארה"ב ובקהילות בתפוצות. ארגון ה-RCA הוא הגדול מבין ארגוני הרבנים האורתודוכסים ורוב הגיורים הנערכים על ידי הרבנים החברים בו מוכרים על ידי הרבנות הראשית לישראל. עם זאת, התמורות בקהילות היהודיות בארה"ב בעשור האחרון אינן מאפשרות להסתפק בהכרה בגיורים הנערכים בחסות ארגון זה, מאחר שרבנים אורתודוכסים רבים ומכובדים אינם חברים בו.
  - לאור מקרים רבים שהגיעו למרכז הסיוע של 'עתים' בהם גיורים אורתודוכסים מארה"ב לא הוכרו על ידי הרשות, החליטה 'עתים' לעתור לבג"ץ בשנת 2011. בעקבות העתירה התקיים דיון בוועדת העליה, הקליטה והתפוצות של הכנסת, לאחריו פנה מר אמנון בן עמי, מנהל הרשות, לח"כ דני דנון, יו"ר הוועדה, במכתב המסדיר את נוהל הטיפול במתן אשרת עולה על סמך גיור אורתודוכסי בחו"ל.¹⁰
  - במכתב נכתב כי בצוות שהתכנס לבקשת הרב הראשי הראשון לציון שלמה עמאר, סוכם כי בנוגע לגיורים אורתודוכסים הנערכים מחוץ לישראל (למעט בחבר המדינות ומזרח אירופה) תתייעץ הרשות עם אגף הזכאות בסוכנות היהודית, והוא אשר יהיה הגורם המוסמך והמרכזי לאישור הגיורים. הנוהל נועד לקבוע מנגנון תלוי מקרה המתבסס על ההיכרות הענפה של הסוכנות היהודית עם הקהילות היהודיות בתפוצות, ולנתק את הקשר שבין השתייכותו הארגונית-פוליטית של בית הדין המגייר, לבין ההכרה ביהדותו של מי שהתגייר בו.
  - יחד עם זאת, הנוהל עליו דיווח מר בן עמי אינו מתבצע בפועל וממקרים רבים שהגיעו לידיעתנו עולה כי פקידי הרשות מסרבים להתייעץ עם הסוכנות היהודית בעניין הכרה בגיורים, וממשיכים לנהוג במי שהתגייר שלא במסגרת ארגון ה-RCA כמי שלא עבר גיור.
  - נוסף על כך, על אף בקשות חוזרות ונשנות של 'עתים', ובניגוד להוראות חוק חופש המידע, התשנ"ח-1998, מעולם לא פורסם נוהל המגדיר את אופן הפעולה של הרשות בעת בקשת מעמד על בסיס גיור שנערך בחו"ל.
  - יצוין כי לנושא זה השלכות על יחסי מדינת ישראל עם יהדות התפוצות ועל זהותה היהודית של מדינת ישראל.
- ראשית, יש להפנות שאלות אודות גיורים אורתודוכסים שנערכו בחו"ל לסוכנות היהודית, שהיא הגורם בעל הידע והיכולת לאשר אם גיור נערך במסגרת מוכרת. בכך ישווה מעמדם של המתגיירים במסגרת אורתודוכסית בחו"ל לזה של המתגיירים במסגרת הזרמים האחרים. שנית, יש לפרסם נוהל קבוע להכרה בגיורים הנערכים בחו"ל, כך שמבקשי עלייה יהיו מודעים לזכויותיהם ולאופן קבלת מעמד במדינת ישראל.

// פתרון עתים